

– Amikor beszélgetünk, öt napja tudjuk, hogy a Trafó igazgatója 2012 júniusától nem te leszel. Hogyan látod ezt a döntést?

– A választások után a Főváros kétszer is megkeresett azzal, hogy a Trafót szeretné bezárni. Több variáció forgott, hogy mi legyen a Trafó jövője. Egyik verzió az volt, hogy költözzön át a CET-be. Kérdésemre, hogy mi lesz az intézménnyel, azt a választ kaptam, hogy bezárják.

– Tulajdonképpen miért akarták akkor bezárni?

– Erre nem tudtam választ kapni. Amikor a CET mint lehetséges helyszín felmerült, arra gondoltam, hogy talán ahhoz nincs költségvetés hozzárendelve, tehát átviszik a Trafóét. A CET pedig látványos új hely, a Trafó átvitelével elindulhatott volna mint kulturális központ.

– Tehát átviszik a költségvetést, és működtetik azt az új helyet.

– Igen. Viszont szerintem az a tér nem alkalmas kulturális szolgáltatásokra. Ugyanakkor érdekes kihívás lehet egy új közönséget elérni ezen a helyen.

– Szinte látom magam előtt, hogy érdekel ez a kihívás.

– Lehet. Az átvétel vagy bezárás mint lehetőség 2010 nyarán hangzott el. Ezután bent voltam a Fővárosnál, ahol megtudtam, hogy más elképzelések is vannak a Trafóval kapcsolatban: Szócs Géza államtitkár azt szeretné, ha Bozsik Yvette kapná meg.

– Ezt aztán Szócs Géza meg is erősítette.

– Akkor még nem. Ezt velem informálisan közölték. Ezután a Főváros egy évre meghosszabbította az igazgatói szerződésemet. Akkor nem írtak ki pályázatot, talán arra vártak, hogy tisztázódjék a kép. Próbáltam Bozsik Yvette-tel felvenni a kapcsolatot, kerestem. Ez még a botrány előtt volt.

– Botránynak azt nevezed, amikor Szócs Géza valóban bejelentette terveit, bizonyos értelemben igényét a Trafóra.

– A bejelentés előtt sem Szócs Gézához nem tudtam bejutni – Elekes Botondnál, Szócs Géza kabinetfőnökénél is próbálkoztam –, sem Yvette-tel nem sikerült beszélnem. Soha senki nem hívott vissza. Én éppen Ausztráliában voltam, amikor az LMP-s Karácsony Gergely nyílt kérdést intézett Szócs Gézához a Trafóval

Egy döntés

kapcsolatos tervekről. Akkor robbant a bomba. Nem én készítettem elő, nem tőlem eredt. A választ ismerjük: Szócs úgy nyilatkozott, hogy Bozsik Yvette-nek és Markó Ivánnak adná a Trafót. Az ügy eszkalálódott, Yvette nem nyilatkozott, én továbbra is kerestem vele a kapcsolatot. Az élettársával sikerült aztán beszélnem, aki azt mondta, hogy ne foglalkozzam ezzel. Én kiraktam a Facebookra egy üzenetet, hogy álljanak le a Trafóval kapcsolatban. És dolgoztunk tovább.

– Bozsik Yvette nem cáfolt, nem nyilatkozott semmit. Miért nem határolódott el attól, hogy a politikának szándéka van vele, színházat kíván neki adni?

– Neki volt már egy szolnoki kísérlete. Ő nyilván színházat szeretne vezetni, ambíciói vannak.

– Hogyan folytatódik a Trafó története az után, hogy a Főváros kijelenti: nem kell neki?

– 2011 januárjában fontos mozzanat volt a Trafóban megrendezett *dunaPart* nevű esemény, amely a független terület külföldieknek szánt szemléje. Eljött a megnyitóra Csomós Miklós főpolgármester-helyettes. Úgy tűnt nekem, meggyőzte, amit látott. Addigra a Főváros már többet tudott, jobban tájékozódott a Trafóról. Azt hiszem, megváltozott a véleményük: úgy gondolták, a Trafó fontos hely, ezt mondogatták szakmai berkekben is, s hogy talán mégis inkább szükség van rá.

– Mit láthatott a *dunaPart*-megnyitón egy fővárosi politikus?

– Láthatott egy sereg érdeklődő külföldit, aki azért jött ide, hogy a magyar kultúrával ismerkedjen.

– Mint a program válogatója tanúsíthatom, hogy 2011 januárjában valóban sok külföldi járt itt, ismét felélénkült az érdeklődés Magyarország iránt.

– Azt is láthatták, hogy a Trafó kommunikál a világgal, s hogy ez fontos. Szerintem ekkoriban a Főváros elkezdte értékelni a Trafót, miközben Szócs Gézáék továbbra is úgy gondolták, hogy „meg kell menteni”, és ezért átvesszik.

– Attól kellene megmenteni, hogy a Főváros esetleg bezárja? Ennek az átvételnek az volt a feltétele, hogy Bozsik Yvette vezesse?

– A táncszakma egy szűkebb része olyan képet alakított ki rólam, aminek alapján úgy érezték, hogy én a magyar művészekkel szemben a külföldieket ajánlom.

– A táncszakma hozzád való viszonya biztosan belejátsszik a mostani döntésbe, erre térjünk vissza. Hogyan alakult tovább a politikai véleményformálás a Trafóról?

– A dunaPart történetéhez tartozik, hogy Horváth Csaba darabját beválogatták, Bozsik Yvette-ét nem.

– Kritikusokat, a független színházi kuratórium akkori tagjait – köztük engem – és másokat is felkértetek a válogatásra. Én azt gondoltam, hogy a Lány kertben című Bozsik-

Mi úgy gondoljuk, hogy egy intézmény feladja a szakmai önállóságát, arcukat, ha mindenki támogatását begyűjti. Akit nem akarok itt felléptetni, attól én nem kértem támogatást. Az persze külön kérdés, hogy az egész pályázati mechanizmus rossz.

– Erre még visszatérünk. Amikor kiderült számodra, hogy Bozsik Yvette pályázik, lejátszott meccsnek gondoltad a dolgot, vagy azt hitted, hogy ez egy valóságos mérkőzés lesz pályázatok és programok között?

– Én mindaddig azt hittem, hogy itt mi valóban megmérkőzünk, amíg meg nem tudtam, hogy Bozsik levette a nevét arról a tiltakozó listáról, amit Dörner György kinevezése ellen indítottak. Akkor megértettem, hogy megvan a döntés. Az is tény, hogy Bozsik közvetlen közeléből kaptam egy telefont, hogy esélytelen vagyok, a pályázat lejátszott ügy. Már kezdtek összerakni a programot, tehát már készülnek az átvételre. Ez a kulturális szektor piacszerűen működik, nyíltan elindult a szervezkedés.

– A pályázatokat elbíráló szakmai bizottság felállítása sem volt problémamentes: az egyik valóban szakmai – és nem fenntartói-politikai – delegáltól, Gemza Péterről kiderült, hogy Nagy József munkatársa, Bozsik képviselője pedig egy nyilvános konferencián bejelentette, hogy Nagy József is a leendő vezetés tagja. Ezt aztán Bozsik helyreigazította, holott elhangzott. Mindenesetre Gemza nem volt jelen a szakmai bizottságban, talán azért, mert egy kritikus a Fővárosnál jelezte az összeférhetetlenséget. A két pályázó meghallgatását, azaz a tiédet és Bozsikét is elhalasztották emiatt. A Főváros hivatalos közleménye végül nem állapított meg összeférhetetlenséget. Aztán Gemza helyett senki sem ment el az ülésre. A szakmai bizottság végül hat főből állt: három szakmai delegáltból, két fővárosi és egy minisztériumi képviselőből. Az egész bizottságosdi elég cifra.

– Én a pályázat leadása előtt felhívtam Nagy Józsefet, aki közölte, hogy senkinek nem írt alá. Horváth Csabának én adtam át ezt az üzenetet. Nagy József mégis nagyon hangsúlyosan szerepel Yvette pályázatában. És van még valaki, aki kezdettől fogva támogatta ennek a tánclobbinak az elképzelését: Elekes Botond, aki a minisztériumban a határon túli kultúra támogatásával foglalkozik. Azt sejtem, hogy itt a minisztérium erős befolyást gyakorolt.

– Ezzel a bizottsággal nagyon könnyű politikai döntést hozni. Hat szavazat, három fenntartói, három független szakmai.

– Én kezdettől fogva a szakmaiság mellett érveltem. A pályázat beadása után volt alkalmam Szócs Gézával találkozni, aki akkor értesemre adta, hogy nem a szakmai érveimet kívánja meghallgatni.

– Hanem?

– Nem tudom, hogy mi volt a szándéka.

– Amióta felmerült, hogy a Trafó megszűnik, vagy átkerül a minisztériumhoz, magyarul amióta a Trafó veszélyben van, szerinted te, ti követtetek el hibát? Lobbizásban, kommunikációban?

– Talán furcsa, amit mondok: én azt hittem, hogy a Trafó a politika számára annyira marginális, hogy egyáltalán nem kell a politikai lobbival foglalkozni. A Fővárosra koncentráltam, arra, hogy ott megváltozzanak a vélemények, és ez sikerült is.

anatómiája

BESZÉLGETÉS SZABÓ GYÖRGGYEL

darab, amelyet a Katona játszott, igen jó, de a dunaPart célja az volt, hogy független produkcióknak adjon megmutatkozási lehetőséget. Te magad nem voltál a válogatók közt.

– Ebben sem voltam benne, ahogy a táncszakma általunk alapított díja, a Lábán-díj kuratóriuma is szakemberekből áll. Végül Szócs bejelentésére Szemán Béla állt ki, és nyilatkozott Bozsik Yvette nevében. Mindenki úgy érezte, hogy itt valamilyen konspiráció zajlik. Iványi Marcell, Bozsik Yvette élettársa azt közölte velem, hogy Yvette-et nem érdekli a Trafó. Én hiszek az embereknek, talán naiv vagyok – ezzel az ügyet lezártam tekintetem, és dolgoztam tovább. Nem is kerestem senkivel a kapcsolatot.

– Ezután viszont fordulat következett a történetben, egy biztató pillanat: kiírták a Trafó igazgatói pályázatát, s mindenki azt gondolta, hogy a Főváros az eddigiek folytatását akarja.

– Kétségtelen.

– A pályázat egyértelműen arra a profilú Trafóra szólt, amilyenné a mostani csapat alakította, veled az élen. Szó sem volt rezidens társulatokról.

– A pályázati kiírás az alapító okiratunkból született, és valóban biztatónak tűnt. Egyszer csak megjelentek a Trafóban Yvette képviselői, és információkat, adatokat kértek – innen tudhattuk, hogy pályázik. Ez gyorsan elterjedt. Mi együttműködési nyilatkozatokat kértünk azoktól, akikkel valóban együtt akarunk dolgozni. Yvette aláírásokat gyűjtött maga mellett. Ez persze nagyon kis közösség, hiszen az egész szakma nagyon kicsi.

– Ez is lobbi valamennyire. Mire gondolsz még, amit nem tettél meg?

– Például meghívni a minisztériumot kiállítások megnyitására, kapcsolatokat építeni. Ha ezt megtettem volna, akkor talán a besározást, az intrikákat is el lehetett volna kerülni. A színházi törvény miatt komoly munkatempót kellett diktálni. Rengeteget dolgoztunk. Én racionális ember vagyok, mindvégig hittem abban, hogy a fenntartói érdekek felül tudják írni a szakmai és a politikai érdekeket. A szakmai érdekeken most az intrikákat értem.

– De hiszen láttad, mi folyik – hogy hihetlén fenntartói érdekekben?

– A Dörner-ügy volt az ébresztő. De akkor már rég késő volt.

– Naivitás, amit mondasz, hogy azt hitted, nem kell politikai kapcsolat.

– Én naiv ember vagyok.

– Ez az előnyöd és a hátrányod.

– Nagyon sokat dolgozom külföldiekkel. Hozzászoktam az ő szakmai nyíltságukhoz. Külföldön a közpénz elköltésekor próbálnak a szakmai realitásokra koncentrálni. Én közgazda vagyok. Nem hittem, hogy ilyenfajta irracionalitások bekövetkezhetnek.

– A Dörner-ügy már túl későn jött ahhoz, hogy észbe kapj.

– Ezek szerint a Trafó dolga bő egy éve már eldőlt. Ezt a folyamatot sokkal egyszerűbb lett volna úgy végigjártatni, hogy nincs pályázat, csak kinevezés. Ennek az a tanulsága, hogy ha a pályáztatás formális, akkor egyszerűbb eltekinteni tőle és kinevezni a vezetőt. Mert így az emberek demokráciában való hite rendül meg. És ezáltal a szakmaiságba vetett hite is.

– Tulajdonképpen rengeteg árnyalat és részlet van, ami bonyolulttá teszi ezt a kinevezést. Az a momentum is fontos lehetett volna, hogy a minisztérium ugyan át akarja venni a Trafót, de közben sorra adja le a színházakat – a Játékszínt, a Budapesti Kamarát, a Magyarat –, mert nincs pénze. A Trafó, ez a gazdaságilag stabil intézmény, a Fővárosban a helyén van, a tárcánál nincs mit keresnie. A minisztériumhoz az Opera és a Nemzeti tartozik, és ez így van számos országban. A Trafó nem kiemelt nemzeti fontosságú intézmény, amelyet a tárcának közvetlenül kell irányítania. A Fővárosban való megtartása érv lehetett volna amellet, hogy ez a Trafó folytatódjék.

– Szócs Gézával is próbáltam megértetni, hogy a normatíva stabilitása adja meg azt az alapot, ami a piaci mechanizmusban egy Trafó-típusú intézmény létezését biztosítja. Ha ez a hely kikerül a normatív rendszerből – márpedig a minisztériumban nincs stabilitás, elvonások vannak stb. –, akkor veszélybe kerül. Ez egy kis intézmény, a kulturális piac mint megrendelő vagy mint producer nem tudja pótolni a normatíva kiesését, mert nem szórakoztatóipari létesítmény vagyunk. Ezeket a racionalitásokat azonban teljesen háttérbe szorította valami egészen más játszma.

– Milyen ismereteik vannak a Trafóról azoknak – a fenntartónak, a szakmai bizottságnak –, akik döntenek róla?

– A szakmai beszámolónkon kívül semmilyen. Tarlósi úr itt soha nem járt, Csomós Miklós itt volt a megnyitón. Úgy vélem, a Főváros kulturális főosztálya tájékoztatja a vezetőket. Személyes élményük nincs. Szócs Géza,

Hammerstein Judit jártak itt. Szerintem azonban a minisztériumnak nincs elképzelése a többműfajúságról. Van egy olyan spekuláció is, hogy a Nemzeti Táncszínházat akarják ide telepíteni. Ennek a módszertanát át kell gondolni. Ezzel az a közönség, amelyik ide jár, be lenne csapva.

– Amikor már érezhető volt, hogy a Trafó veszélyben van, válaszként szerveződött egy komoly, bár kis hatósugarú és relevanciájú civil kezdeményezés – Gulyás Márton szervezte –: egy „Trafó – Hálózatba kötve” elnevezésű konferencia az eddigi tevékenységekről. Esztéták, urbanisták, kritikusok, színházi szakemberek mondták el a véleményüket arról, hogy mi a Trafó jelentősége, értéke. Úgy tűnt, ha a szakmák összefognak, párbeszéd, kommunikáció folyik a Trafóról, akkor megmenthető.

– Most már pontosabban is ki lehet mondani dolgokat: lényegében a Dörner-ügy után azok a budapesti értelmiségiek, akiknek fontos volt a Trafó, úgy érezték, nem kell megvárni azt a pillanatot, amikor már nincs mit tenni, megpróbálták elbe menni. Bár a kiírás az eddigi munka folytatását látszott ígérni, ők felismerték Bozsik pályázata és Szócs bejelentése között az összefüggést, hogy itt egy politikai szándék nyilvánul meg. És ezzel a konferenciával – ami lényegében a Trafó apológiája volt – megpróbálták szakmailag keresztbe tenni.

– Sem Bozsik Yvette személyesen (csak a küldötte), sem a fenntartó képviselői nem voltak kíváncsiak a Trafó eddigi munkáját elemző konferenciára.

– Pedig ebből is kiderülhetett, hogy a Bozsikék pályázata igen keveset fed le abból, ami ma a Trafó. Próbálták tetemre hívni őket, hogy bizonyítsák be: ezt a munkát akarják folytatni. Hiszen egy befogadó színházra benyújtott pályázat sok mindenben eltér egy repertoárszínházitól: az utóbbi nyolcvan ember, egy zárt közösség. A mi esetünkben inkább egy nagy, nyitott közösségről van szó. Van egy szűkebb kör, amellyel rendszeresen dolgozik a Trafó, és egy tágabb, amellyel esetenként.

– Ezek volnának a hálózatok, a networkok.

– Igen, így is nevezhetjük. Ez a kör is szeretne volna megtudni, hogy Bozsiknak milyen elképzelései vannak.

– Ám a leendő pályázó nem érdeklődött a konferencia iránt. Ez elgondolkodtató. Volt azonban további három intő jel, ami kulcsfontosságúnak bizonyult a döntésben. Elsősorban a független színházi kuratóriumi közös kalandunkra gondolok: hároméves megbízásunkat a minisztérium 2011 tavaszán minden indoklás nélkül megszüntette. A kuratóriumból csak négyünket rúgtak ki, köztük téged. Informális utakon tudtukra is adták: azért, mert „ízlésterrort gyakorlunk”. Mint egy budapesti kortárs művészeti ház vezetője ezt az üzenetet csakis úgy értelmezhetted: nemkívánatos személy lettél.

– A felmondólevélben azt írták, hogy más preferenciák vannak, és ehhez új emberek kellene. Miközben tény, hogy annak a finanszírozási rendszernek a létrejöttében, amellyel akkor dolgoztunk, néhányunknak komoly érdemeink voltak. A működési költségekre kiírt pályázati rendszer '91-ben indult el, tizenkét millióval. A kuratórium menesztése valóban kemény üzenet volt: másban gondolkodnak, más időszak jön.

Vidnyánszky Attila kijelentette, hogy a független területen drasztikus váltás kell: nem kéne elaprózni a for-

rásokat, ki kellene emelni a jókat, a kevésbé jók meg valahogy másképp próbáljanak meg létezni. Ebben egyet értünk. A táncszakma területén viszont volt egy komoly konfliktusunk egyik kurátortársunkkal, Fodor Antallal, aki eléggé átláthatatlan elvek alapján hozott döntéseket, képviselt érdekeket, Yvette érdekeit is. Mindenesetre kevés szakmai érvet hozott fel a pályázatok elbírálásakor, nem is volt mindig tisztában a tartalmukkal, mégis pregnáns véleményt nyilvánított. Ez a kuratórium és a szakma számára is kiderült.

– *Mi a kuratóriumban őszinte, nyílt beszélgetéseket folytattunk.*

– Az egyik pályázót, Markó Ivánt behívtuk meghallgatásra – ezt Fodor Antal kezdeményezte. Markót én kérdeztem, normális, szakmai kérdéseket tettem fel. Yvette akkor benyújtott pályázata esetében rosszízű vita volt.

– *Emlékszem.*

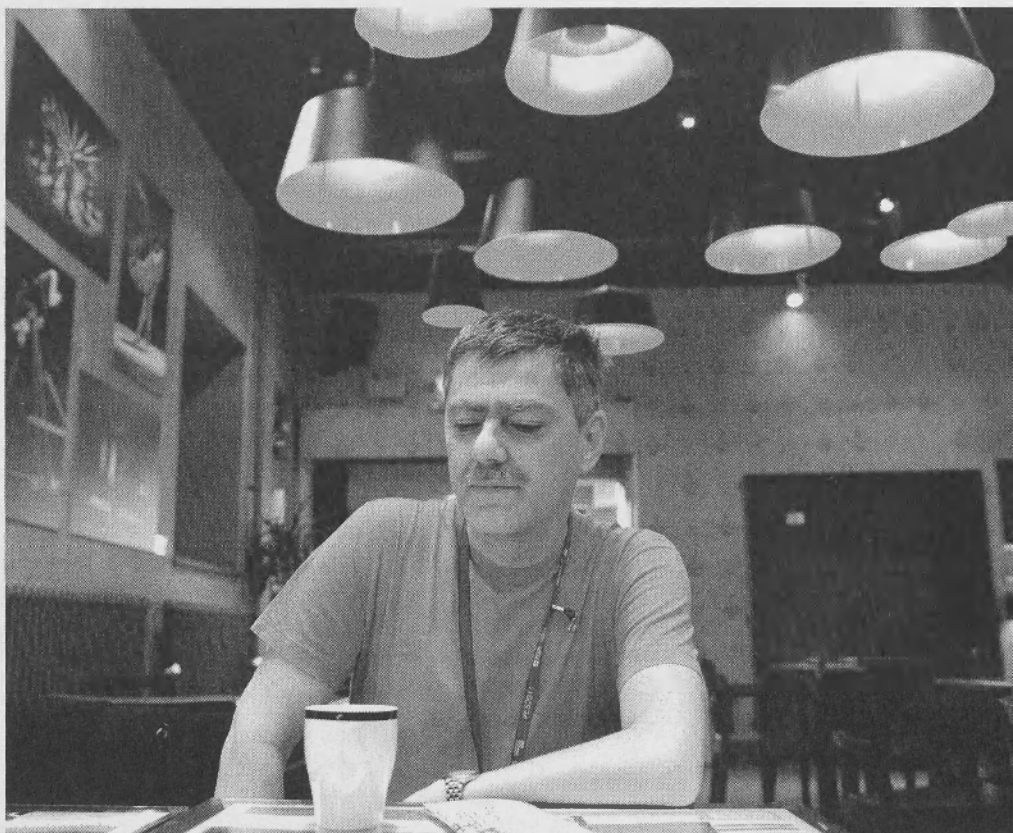
– A legtöbb támogatást a táncpályázatok közül ennek ellenére a Bózsik Yvette Társulat kapta. Ha a következő kuratóriumtól annyit kap, boldog lett volna. A társasági adókedvezmény, az úgynevezett taó következtében átrendeződött az infrastruktúra helyzete, mindenki érdekeltté vált a bevétel növelésében, ennek függvényében lehetett állami támogatáshoz jutni. Ez a tánc műfajában is átrendeződést hozott. Amikor négyünket leváltottak, az döbrentett meg, hogy mi a döntéseinkkel azonos platformon voltunk Vidnyánszky Attilával, mégis úgy tűnt, mintha más véleményt képviselnénk.

– *A másik intő jel, hogy a választások óta a független színházat sok támadás éri. Nemcsak a támogatás radikális csökkentésére gondolok, de a színházi törvényre és a folyamatos kultúrpolitikai támadásokra is. Ennek összefüggése a Trafóval nyilvánvaló: a Trafó az a hely, ahol a független színház, illetve tánc a legmarkánsabban jelenik meg, mondjuk így, a szcéna krémje, legjobb termékei.*

– Legyünk reálisak: természetes, hogy a gazdasági válság elérte ezt a területet is. Sokszor azonban úgy éreztem, hogy Vidnyánszky Attila bírálatai túlzoák. Érveinek, kérdéseinek politikai éle lett. Ő úgy látta, hogy a független terület el akarja lehetetleníteni a nagyszínházi világot, veszélyezteti a társulati létet. Úgy volt, hogy a tavalyi POSZT-on nyilvánosan végigbeszéljük ezt a témát, de ez részben az én lábtörésem, részben az ottani események miatt [Vidnyánszky Attila eltávozott a helyszínről – A szerk.] nem történt meg. A legnagyobb gondnak azt látom, hogy tisztázatlan a független terület feladata és a viszonya a kőszínházi rendszerhez. Ebben az egész szakma hibás, mert mindig elzárkózott az üggyől. Ezt tulajdonképpen már rég le kellett volna zárni. A területet mindig maradékelv alapján finanszírozták.

Ezért volt fontos, hogy az akkori színházi törvény előírta a 10 százalékos finanszírozási keretet, ami aztán az újból kikerült. A mostani színházi törvény egyáltalán nem határozza meg, mekkora legyen a független terület költségvetése, tehát ismét a maradékelv érvényesül. A maradékelvvel az a probléma, hogy mindig hosszú az egyezkedési folyamat, sokszor csak április–májusban derül ki, mekkora a pályázati keretösszeg. Ha százalékban van meghatározva, akkor nem alkukon múlik. A törvény ezt az alkufolyamatot nem váltja ki. Nagyon nehéz helyzetben van így a független terület, ami könnyen a halálához is vezethet.

– *Mindaz akkor történt, amikor elindult a terület professzionalizálódása. Ugyanakkor ma már a befogadóhelyek*

– *Sirály, Gödör, Merlin, sorolhatnánk – is veszélyben vannak.*

– Tulajdonképpen azt kell látni – akár a független színházi, akár az igazgatói pályázatokról beszélünk –, hogy ma Magyarországon az egész pályázati rendszer végiggondolatlan, nem professzionális. Az NKA pénzeiről sohasem tisztázták, hogy ezeknek a projekt alapú támogatásoknak mi a valós szándékuk, mi a feladatuk. Van intézményi finanszírozás, és van pályázati rendszer. A kettő viszonyát sem tisztázták. Ez a pályázati rendszer tele van kiskapukkal, manipulációkkal.

– *A harmadik témánk, amit már érintettünk: a táncszakma sérelmei veled szemben. Azt azonban hozzátenném, hogy a színházi – független színházi – terület nem érezted veled szemben semmilyen sérelmet, sőt, támogatják a Trafó mostani vezetését.*

– Én azért bátrabb kiállást vártam volna a képzőművészektől, zenészektől, színháziaktól, a táncszakma azon részétől, amellyel dolgozom. A táncszakma nagyon kicsi.

A színháziaknak sokkal több lehetőségük van. Ha egy színháznak azt mondom, hogy nem mutatom be, még elég sok helyet találhat, ahol felléphet. A táncosoknak sokkal kevesebb a lehetőségük. Az is közrejátsszik, hogy az életpályájuk rövidebb, ezért a döntéseknek nagyobb a tétje. A táncosok nem tudtak kialakítani egy egységes fórumot, folyamatos klikkharcok folynak. Én ebből valóban kiszálltam 2006-ban. Mindig újabb és újabb szövetségek jöttek létre, egymást felül- és átírva,

kialakítva, akkor élheted az életed.

– *Egyértelműen politikai döntésként értelmezted, ami történt?*

– Ha a minisztérium úgy alakítja ki az álláspontját, hogy nem hallgatja meg a másik fél szakmai véleményét, akkor nem tudom másképpen értelmezni. Gyanítom, hogy vannak más szempontok is, például a szakmai besározás. Egy politikai döntést csomagoltak demokratikus látszatba, azaz pályázatba.

– *Egy nemzetközi kelet-európai interjúsorozatunkból is kiderül az, amit*

– *A művész versus menedzser vezető súlyos kérdés nálunk. A rendszerváltás előtt nem voltak menedzser vezetők.*

– Főleg a táncban súlyos kérdés ez. Mivel minden Budapestre tömörül, nincs mobilitás, ezért nincs szükség menedzser vezetőkre. Mindehnyit csak titkárokat látok. Itt mindent a szakma felől néznek, a menedzsmenetet nem ismerik el. Pedig a Trafó élére szerintem hajóskapitány kell. Most pedig átadják álmodozó művészeknek.

ezért sosem volt fejlődés. Nincs más megoldás: le kell ülni, egy platformot létrehozni, közös célokat megfogalmazni.

– *A mostani Trafó folytatása mellett kiállításban még egy problémát látok: ami a Trafó előnye, az egyben a hátránya is. A sokműfajúság megosztja az érdekeket, a szakmák között nincs összefogás, kommunikáció, ahogy persze szakmákon belül is kevés. Ezenkívül az az általános apátia, ami az országban tapasztalható, szintén közrejátsszik. Amikor ez a beszélgetés megjelenik, Dörner György már átvette az Új Színházat. Tehetetlenség van.*

– Ezért is érdekes, hogy a külföldiek sokkal szolidárisabbak, jobban mozognak a Trafó ügyében. Egy sereg külföldi, aki jár ide, aktivizálta magát. A kint élő magyar művészek is szolidaritási akciót szerveztek. Én úgy látom, ez a hajdani egypártrendszer öröksége: ha nem vagy politi-

ugyancsak az egypártrendszer korából ismerhetünk: a politika tart a művészeketől. Kelet-Európában a legvédelettebb helyzetben a művész vezetők vannak. A politika sokkal jobban tisztel ma egy művészt, mint egy menedzser vezetőt. A veled kapcsolatos döntésbe ez is belezajtszik – nem művész vagy.

– Ezzel egyetértek. Szerintem egy befogadóhely akkor tud jól működni, ha nem aktív művész vezet. Ha egy menedzsernek jó az ízlése, akkor a műfajok közötti párbeszédet ő tudja jól kezdeményezni. Például nagy fájdalmam, hogy a látvány-színház mint műfaj azért nem tud létrejönni Magyarországon, mert nem színházi emberek csinálják. Képzőművészeknek színházi kollégiumoknál kell pályáznuk, őket azonban nem támogatják. Csak az Artus tud ebben eredményt felmutatni, ők aktívan dolgoznak vizuális művészekkel.

– *Látnunk kell azt is, hogy a választások óta volt művész, akit letámadott a politika, például Alföldi Róbertet, de végül nem nyúltak hozzá. Művész, ismert személyiség. Tegyük hozzá, a társulata is kiállt mellette, egy sereg nagy név, politikai oldaltól függetlenül. A Trafó ebből a szempontból is védtelenebb a politikával szemben, te nem tudsz ilyen neveket felmutatni. Én úgy érzem, a budapesti színházi-kulturális térképen a Trafó mostani vezetése az első nagy áldozat. Számomra az Új Színház vagy a József Attila Színház teljesen más történet. Még van itt egy személyes aspektus is. Te olyan színházvezető vagy, voltál, aki nem nyilatkoztatsz, nem fenyegetőzöl, nem párbajozol senkivel, nem vagy autoriter, nem sértegetsz, és nem sértődsz meg. Nem üzengettel, nem harcoltál, nem manipuláltál. Te szóba állsz mindenkivel. Jegyet szedsz a színházadban, ha kell, lépcsőn ülsz,*

mindig jelen vagy. Egy irodában dolgozol a munkatársaiddal. Ezt az embert felre lehet állítani. Mert nem kell tőle félni.

– Igen, ez biztos így van.

– Ha keményebben lépsz fel, ami nyilván idegen a személyiségedtől, talán máshol tartanánk.

– A bukásom oka a munkamódszeremben rejlik. Az intézményvezetéssel kapcsolatos formások nem nagyon érdekelnek. Eddig lehetett így dolgozni, tisztességes munkával vezetni egy intézményt. Ma olyan korban élünk, amikor nem lehet.

– Dragan Klaić legutóbbi könyvében az európai színházakról szólva külön fejezetet szán a színházi vezetési stílusoknak. Azt írja, hogy a nagy intézmények tekintéllyel rendelkező, gyakran művész vezetőket igényelnek, a kis intézmények horizontális vezetési stílusú vezetőket, kevésbé hierarchikus és formális irányítást, inkább kollektív természetű vezetést. Én úgy gondolom, és egész eddigi pályáid azt igazolja, vezető vagy. Ráadásul a színházi szakma gyakran a sértődéseiből építi fel magát, az egóját. Ki kivel nem áll szóba... Te meg mindig mindenkivel szóba álltál, nem sértődöttél meg.

– Az biztos. Nem lehet megsértődni.

– Veled számomra az is megbukott, hogy így, ilyen személyiséggel lehet intézményt vezetni.

– Talán igazad van. Sokan azt mondták, hogy mazochizmus elmenem arra a találkozóra, amelyre Bozsik Yvette hívott az eredményhirdetés előtti órában, és felajánlotta a Trafó nemzetközi programjának tanácsadói posztját. Én életem során nagyon sok megalázó helyzetben voltam. Elfogadtam, hogy ez a munka ezzel jár. Azért tűrtem, mert tudtam, hogy a munkának lesz eredménye. Most sem vagyok összetörve: harminckét évem van ebben a területben, én kezdtem el felépíteni, sok mindent megcsináltam, elvezettem egy adott pontig. A Trafót a csúcson kell abbahagynom. Ezzel az intézménnyel, bárki vezeti, nagyon nehéz lesz továbblépni. Ezért tartom felelőtlennek ezt a döntést, mert a legnehezebb korszak most jön. Nekem is komoly kihívás lett volna, és talán én sem tudtam volna vele megbirkózni.

Hiszen ha a független terület belepesztul a mostani káoszba, akkor mit fog a Trafó csinálni? Kíváncsian várom, hogy a győztes pályázó hogyan viszi majd az intézményt ebben a nagyon nyitott profilban. Még egy szempontból nem viselkedtem a vezetői hagyománynak megfelelően. Azt mondják, hogy egy vezetőnek mindig fölfelé kell barátkoznia. Bár én is szerettem volna minden fővárosi nagyszínházi premiért – Katona, Örkény stb. – végignézni, a feladatom szerint inkább a „kicsikhez” jártam, kerestem, ami megcsillan, amit majd be lehet emelni. Figyelmen kívül hagytam az itteni autoriter „szabályokat”, ezzel gyakorlatilag védtelenné tettem magam.

– Nem is mozdult meg senki a fővárosi nagyszínházakból, hogy védelmedre keljen.

– Volt, akit felhívtam, és nem váltala.

– Bozsik Yvette-tel való kapcsolatotod egyidős a Trafóval, vagy korábbi?

– Yvette-tel tizenöt évet dolgoztam, külföldi meghívásokhoz segítettem. Érte talán többet tettem, mint Frenák Pálért. Nagyon hittem abban, amit Yvette a Természetes Vészek korszakában csinált, és azt követően is. Az első két művét a Műhely Alapítvánnyal komolyan támogattuk. Ezzel a két művel indult a PeCsában és a Katonában. Amikor Yvette-tel elváltunk, úgy éreztem, ő már befutott művész, nekem már másoknak kell segítenem.

– Voltaképpen ki lehet mondani azt, hogy megromlott a viszonyotok?

– Ameddig dolgoztunk, felhőtlen volt a viszonyunk. Volt egy krízis a kapcsolatunkban, amikor Árvai György és Yvette szakított egymással. Akkor én úgy döntöttem, hogy Yvette-tel dolgozom tovább. A különválás után felszabadult a nőisége, finom humor és ironia jelent meg a munkáiban, amit én nagyon szerettem. A konfliktusunk akkor fokozódott, amikor azt láttam, hogy évente három-négy produkción dolgozik, s ez kezdett meglátszani a műveken. 2006-ban váltunk el egymástól, elég sajnálatos körülmények között. El akartam mondani neki, hogy tartsunk egy év szünetet a Trafóban, de erre nem került sor, meg sem tudtam szólalni, mert ő jelentette be igen hangosan, hogy nem

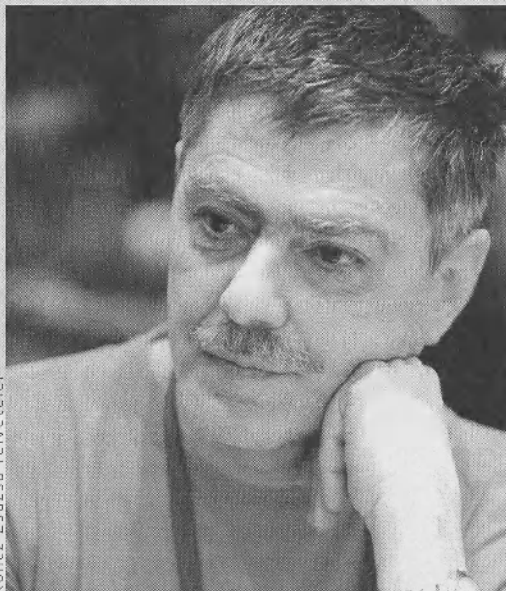
jön többet. Én azóta szűrőpróbaszerűen néztem a műveit, és továbbra is úgy érzem, hogy indokolt volt az elválásunk.

– Azután még játszott a Trafóban.

– Az az előadása a Lábán-díj kapcsán került hozzánk.

– Azt az előadást én is gyengének gondoltam.

– Én láttam benne értéket, de talán egyedül én. A közönség sem mozdult rá, a szakmai visszhangok sem igazolták vissza. A Lábán-díjat a MU Színházzal közösen hoztuk létre. Részben azért, hogy ne mondassák, hogy mindent Szabó György és csapata határoz meg, hanem döntson egy független szakértői-kritikusi csapat. Ők bírálják el a bemutatókat, a nyertes pedig kap másfél millió forintot a következő produkciójához. Így kapott Yvette

Koncz Zsuzsa felvételei

lehetőséget. A fordulat éve 2006, nem csak az Yvette-tel való munkában. Ekkor jelent meg a MűPa, ami a terület újragondolására kényszerített. A MűPa egy igen nívós mainstream jellegű intézmény, amilyennek lennie kell. Én pedig 2006-tól elkezdtem kísérletezni, próbáltam újrapozicionálni a Trafót a kulturális piacon.

– Sok kudarcos kísérlet volt.

– Abszolút. Az átlagos nézőszámunk akkor százötvenre csökkent. Ezután kellett váltanom abba az irányba, amely felé még most is tartunk.

– Bozsik meghívott a színházába dolgozni. Te látsz esélyt a közös munkára?

– Erre később válaszolok, majd meglátom.

– Számomra nemcsak a mostani Trafó veszhet el, de te mint vezető, mint közszolga is. Három évtizede szolgálod a magyar független kultúrát. Most pedig nem lesz feladatod.

– Most még nem vagyok keserű. Majd július 1-jén meglátjuk. Kérdés, hogy tudok-e egzisztenciális megoldást találni, és hogy mennyire keseredik meg az ember ettől a helyzettől. Sokat gondoltam rá az elmúlt két-három évben, hogy abba kéne hagyni. Nagyon nehéz munka ez, kiváló most a csapatom, de sok emberi csalódás ért, a Trafó vezetése pedig komplex feladattá vált. És közben van az embernek felesége meg három gyereke, akiket soha nem lát.

– Külföldön keresel munkát, vagy itthon?

– Külföldön is korlátozottak a lehetőségek. Itthon lenne a legjobb valamit csinálni. Talán csak a Budapesti Őszi Fesztiválnál kellene a tudásom, rá is fogok kérdezni. Szerintem három-négy év alatt Európa tíz legfontosabb fesztiválja közé tudnám emelni.

– Efelől nincs kétségem. Azt már inkább kétlem, hogy megkapod ezt a lehetőséget. Most Horváth Csaba a BÖF vezetője, ő viszont a Trafóba jön. Az a hely elvileg felszabadul. Minden bukás mindannyiunk bukása is, és ezért én is felelősnek érzem magam. Bevonul Bozsik Yvette Kossuth-díjas művész. Te pedig alig kaptál szakmai elismeréseket.

– Vannak elismeréseim, de ez számomra nem olyan fontos. Azt azért sajnálom, hogy soha egyetlen saját produkciónkat sem hívták meg a POSZT-ra. Úgy csinálunk, mintha egyenrangúak lennénk a budapesti színházakkal, de nem vagyunk azok. Én az innovációt tartottam és tartom fontosnak.

– Azért, amit te ezért a közösségért, Magyarországotért tettél, talán felajánlhatnának neked egy helyet. Föl kellene ismernie ennek az országnak a saját érdekeit. Hogy te holnap ne külföldön, vagy egy magán- vagy multikéghen dolgozz – gondolom, sikeresen.

Szemerey Samu

Kulturális városfejlesztés

A Trafóhoz hasonló intézmények szerepe egy város életében korántsem korlátozódik a kulturális és művészeti programok által megteremtett idegenforgalmi vonzerőre vagy a közönség számára nyújtott szolgáltatások közvetlen társadalmi és gazdasági sikerére. Az alábbiakban azokat a szempontokat szeretném kiemelni, amelyek a Trafót – a hazai kulturális szcénán belül egyedülálló működési modelljén túl – elhelyezik a városfejlesztés és az intézményi hálózatok tágabb kontextusában.

Mindenekelőtt úgy gondolom, hogy eddigi története alapján a Trafó tevékenységét a kulturális helyett az *innovációs központ* meghatározás írja le igazán pontosan. Ez az intézmény a kreatív tevékenységek közötti tudáscsere olyan helyszínévé vált, ahol nem csupán az előadó és kiállító művészek, valamint a közönség, de a különféle hazai és külföldi szakmabeli alkotók között is kiemelkedően termékeny kapcsolatok alakulhattak ki. Ez házon belül számos olyan innovatív projekt születéséhez vezethetett, amelyek egy bizonyosfajta problémával foglalkozó alkotóknak egészen más területről kínáltak válaszokat, kapcsolatokat teremtve különféle műfajok, megjelenési formák és működési modellek között. Ha pedig a műfaji és konkrét határok helyett a kérdések és a módszerek kerülnek a figyelem középpontjába, akkor születhetnek olyan munkák, amelyekben átjárhatóvá válnak az autonóm kreativitás, az elemző problémafelvetés és az alkalmazott kutatás-fejlesztés területei.

A városi közterekre kikerülő, azok működését firtató táncelőadások, az urbanisztikai problémákkal, városi jövőképekkel vagy az építészeti emlékezettel foglalkozó képzőművészeti kiállítások, a vitáknak és konferenciáknak helyt adó előadótér – hogy csak a közvetlen építészeti kapcsolatokat említssem – nem azért fontosak, mert tágabb szakmai közönségeket is elérnek, hanem azért, mert általuk válik értelmezhetővé, használhatóvá és alkalmazhatóvá a helyi kultúrában rejlő erő. Ez pedig minden város számára meghatározó jelentőségű: versenyképességük, gazdasági potenciáljuk és sajátos vonzerejük mind a bennük működésbe hozható tudás és vállalkozó szellem függvénye. Ez utóbbiak pedig csak olyan környezetben tudnak fejlődni, amilyen a Trafó. Biztos vagyok benne, hogy az olyan műhelyek, mint a Kitchen Budapest, az olyan magyar cégek, mint a Prezi, a Dragontape, a LogMeIn, a NavTeq vagy a Ustream példátlan üzleti és szakmai sikerei mögött a kommunikáció, a vizuális környezet, a tárgyi világ speciális, helyben gyökerező szemlélete és értelmezése húzódik – ez a szemlélet pedig az ilyen intézményekben jön létre.

A város szempontjából nézve csomópont és katalizátor ez a hely, aminek közvetett, de komoly hatása van az itt működő iparra és fejlesztésekre is, miután ezek szellemi alaptökéjét teremti meg.

A második szempont a közeg, ebben az esetben a Trafónak helyt adó környék fejlődése. A kétezres évek közepére kitapinthatóvá vált a Nagykörutat körülvevő negyedekben a Dunától a Király utcáig terjedő sávban egy sűrűsödési folyamat, amikor számos különféle alkotóműhely,

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE:
TOMPA ANDREA

Az első Trafó-konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.